

УДК 725.8.012(045)

А. В. Хмельницька

*аспірант, асистент кафедри АПЦБіС,
КНУБА*

ДОСВІД ПРОЕКТУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ВИДОВИЩНИХ ЦЕНТРІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇХ РОЗВИТКУ

Анотація: в статті розглядається сучасний стан культурної сфери в Україні, вітчизняні і зарубіжні тенденції розвитку культурного відпочинку і дозвілля, зарубіжний досвід проектування, визначаються особливості їх містобудівного, планувального і об'ємно-просторового формування та окреслюються основні напрями їх подальшого розвитку.

Ключові слова: культурно-видовищні центри, архітектурна типологія, об'ємно-просторова організація, композиційні прийоми, зал для глядачів.

Актуальність.

На сьогоднішній день в Україні в зв'язку із створенням нових соціально-економічних умов, демократизацією суспільства, збільшення рівня техногенної та загальної глобалізації відчувається тенденція до зростання потреб у культурному і духовному розвитку. Однак сфера культури в Україні перебуває у стані, що не повною мірою задовольняє потреби культурного та духовного відродження Українського народу. [1]

Конституція України, основи законодавства про культуру, Державна програма розвитку культури до 2007 р., Укази Президента України „Про державну підтримку клубних закладів”, „Про основні напрямки розвитку кінематографії”, „Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек”, Закони України „Про культуру”, „Про театри та театральну справу”, „Про кінематографію”, „Про бібліотеки та бібліотечну справу”, „Про музеї” та інші законодавчі акти ставлять завдання розвитку сфери культури. [4,5,6,7]

Основними завданнями, окресленими Державною програмою розвитку культури на період до 2007 року є:

- удосконалення нормативно-правової бази діяльності у сфері культури;
- активізація наукових досліджень у сфері культури і мистецтва;
- проведення капітального будівництва, ремонту та здійснення технічного переоснащення підприємств, установ, організацій та закладів культури державної форми власності. [1]

Водночас рівень розвитку мережі об'єктів соціокультурного призначення, які покликані вирішувати завдання, зовсім не відповідає зростаючим потребам. До цих об'єктів належать заклади дозвілля, культурно-видовищного і культового призначення, які сприяють формуванню та удосконаленню особистості, а також задоволенню її життєвих і духовних потреб. [10]

За даними компанії Research & Branding Group (член Української Асоціації Маркетингу (УАМ), член Європейського товариства дослідників громадської думки і маркетингу (ESOMAR) така ситуація обумовлена позицією держави по відношенню до культурних об'єктів, яка виражається як в практично повній відсутності фінансування, так і в нездатності виробити стратегію культурного розвитку країни. У 2011 році українському Міністерству культури і туризму у рамках бюджету - 2011 було виділено близько 220 млн. доларів. Для порівняння, згідно з програмою "Культура Москви" на 2012-2016 рр., бюджет якої складає 180 млрд. рублів, на розвиток освітніх, дозвілєвих і інформаційних центрів в столиці Росії буде виділено більше 1,1 млрд. доларів щорічно, тобто в 5 разів більше, ніж виділено на всю Україну.[11]

В той же час, потреба в цікавих сценічних подіях є. Більше того, для країни важливого значення набуває завдання формування потреби культурного дозвілля, що підтверджують і дані опитувань, які проводить компанія Research&Branding Group. [11]

За інформацією постійної комісії Київської міської ради з питань культури і туризму на сьогодні наповнення залів театрів в м. Київ під час спектаклів складає приблизно 90%. При цьому влада столиці припускає подальше збільшення відвідувань театрів з 1,1 млн. до 3,7 млн. людей в рік. Саме такі показники закладені в нову Стратегію розвитку Києва до 2025 року. [11]

Україна в цьому відношенні слідує світовим тенденціям. Так, якість життя, в тому числі якість культури, стають ціллю розвитку світового співтовариства. Одним з найважливіших індикаторів якості життя виступає якість культури. Якість культури складається з двох систем:

- якість культури особистості, що включає показники: рівень духовних потреб особистості, надавання переваги до окремих способів задоволення потреб, рівень задоволення культурним розвитком;
- якість культури суспільства, що включає показники: розвиток структури культурної сфери, доступність для населення закладів культури, змістовна якість культурних міроприємств, якість організації і обслуговування в закладах культури, відвідуваність населенням закладів культури, рівень задоволення населення пропонованими послугами.[12]

Так величезне значення розвиток закладів культури має для економіки країни і в аспекті історико-культурного туризму. Історико-культурний туризм являє собою туристичну аттрактивність, яка визначається сукупністю факторів культури і історії. По загальному значенню історико-культурний туризм є найбільш активною частиною серед всіх факторів туристичної аттрактивності. [14]

Ці положення ілюструють статистичні дані опитування, проведені в рамках дослідження туризму ATLAS Cultural Tourism Project 2007, де зібрані дані про відвідування закладів культури і історичних місць туристами в 6 європейських країнах, а також Мексиці і В'єтнамі.

Найбільш примітним є те, що близько 60% опитаних проводили відпустку або вихідні дні з ціллю культурного відпочинку. [13]

Так, згідно анкетувань ATLAS Summary report за 2007 рік, близько 64% туристів відвідують музеї, 23% – арт галереї, 14% – театри, 8% – кінотеатри, і відповідно по 4% – танцювальні події, концерти світової і поп-музики.[13]

Отже, у зв'язку з присутніми проблемами в культурній сфері України, недостатністю державного фінансування, відсутністю комплексної стратегії розвитку культури, що призводить до зниження якості культури в цілому (як якості культури особистості, так і суспільства), а отже до незадоволення потреб населення в культурному розвитку.

Постановка задачі.

Дослідити особливості досвіду проектування культурно-видовищних центрів на сучасному етапі їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень.

Дослідження архітектурної організації культурно-видовищних центрів базується на наукових працях із загальнотеоретичних, теоретичних та типологічних питань містобудування і архітектури. Загальнотеоретичні питання вивчалися в працях Ю. М. Білоконя, М. М. Дьоміна, В. І. Єжова, В. І. Проскуракова, В. В. Савченка, В. П. Уреньова, В. Г. Штолька та інших.

Теоретичні труди по дослідженню і проектуванню закладів дозвілля та культурно-видовищного призначення були наукові праці О.В.Анісімова, В. Є. Бикова, А. О. Гавриліної, Ю. П. Гнедовського, В. Л. Кулаги, І. Г. Лежави, Ю. М. Лобанова, М. Р. Савченка та інших.

Наукові дослідження і проектні розробки з питань типології зазначених закладів в Україні проводились у наукових працях В. В. Савченка, П. П. Безрідного, Г. В. Зеньковича, Н.Г.Зенькович, В.В. Куцевича, В. І. Проскуракова, О. П. Чижевського.

Основна частина. В даній статті розглядається досвід проектування культурно-видовищних центрів на сучасному етапі їх розвитку, а також

особливості їх об'ємно-просторової організації. Умовно сучасним етапом еволюції даних центрів автор вважає початок 2000-их років у зв'язку з суттєвим економічним зростанням в світі, а також значним науково-технічним прогресом, що викликав зміну у технологіях, передачі і відтворенні інформації, що в свою чергу мало суттєвий вплив на складові функціональні елементи культурно-видовищних центрів (виникнення 3D кінотеатрів, медіатеки і ін.), а отже і на їх загальну архітектурну організацію.

Характеризуючи сучасний етап розвитку даних центрів слід виявити основні тенденції їх розвитку:

- глобалізація (тенденція до укрупнення загальної площі центру, а також ділянки будівництва) – більше 100 000 кв. м;
- багатопрофільність;
- функціональне зонування;
- активне включення до ансамблів площ, озелених територій;
- розміщення за містом, на малопримісних територіях, рельєфі;
- транспортна доступність – зручні зв'язки з основними магістралями міста;
- екологічність – застосування принципів «зеленої архітектури»

Згідно до існуючої в Україні нормативної бази передбачено наступні вимоги до функціональної організації культурно-видовищних закладів, а саме – поділ приміщень на комплекси і групи [9]:

- приміщення комплексу для глядачів;
- приміщення демонстраційного комплексу: зал для глядачів, сцена (естрада), приміщення технологічного забезпечення сцени (естради), приміщення технологічного забезпечення кіно-показу;
- приміщення, що обслуговують сцену (естраду): приміщення для творчого і технічного персоналу, склади;
- адміністративно-господарські приміщення;
- виробничі приміщення;
- приміщення клубного комплексу: для відпочинку і розваг, лекційно-інформаційні, гуртково-студійні, фізкультурно-оздоровчого призначення.

Виходячи з аналізу сучасного зарубіжного досвіду проектування автором виявлені основні функціональні елементи сучасних культурно-видовищних центрів, що формують об'ємно-просторове рішення, а саме:

- приміщення демонстраційного комплексу (зали для глядачів різноманітного призначення – концертні зали, зали камерної музики, театральні зали, зали для проведення циркових вистав, а також зали універсального призначення);

- кінозали, планетарії;
- експозиційні приміщення – виставкові зали, галереї;
- просвітницькі приміщення – бібліотеки, відеотеки, медіа теки, аудиторії, лінгафонні кабінети;
- конференц-зали.

Автором досліджено близько 30 сучасних зарубіжних культурно-видовищних центрів і виявлено найбільш характерні особливості їх композиційно-просторового формування:

Компактна (центрична) композиція (рис. 1, 2) – використовується для культурно-видовищних центрів з загальною площею від 5 до 20 тис кв.м, при розміщенні в місті – здебільшого в квартальній забудові при нестачі місця, характерною особливістю є скорочений склад приміщень.

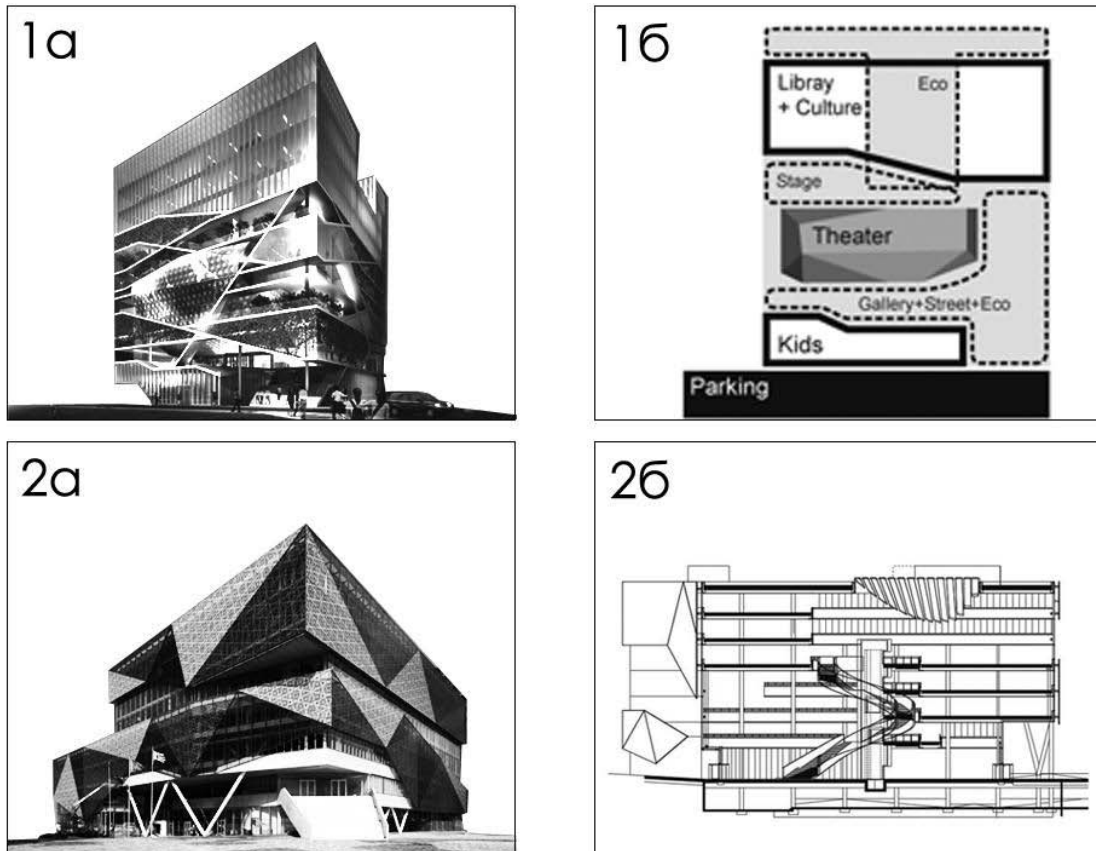

Рис. 1. Культурний центр “Culture forest”, Сеул, Південна Корея, 2010, арх. Unsangdong Architects, а – загальний вигляд, б – функціональне зонування.

Рис. 2. Культурний центр м. Ньювегейн, Нідерланди, 2011, арх. 3XN, а – загальний вигляд, б – розріз.

Переваги:

- можливість вертикального зонування;
- досягнення зручного взаємозв'язку між основними групами приміщень,
- досягнення найкращих енергозберігаючих властивостей, відповідно до сучасних тенденцій проектування.

Лінійна композиція (рис. 3) – обрання даного композиційного прийому викликано частіше за все специфічними умовами розміщення або складною ділянкою будівництва – на набережній, при витягнутій ділянці, в умовах складного рельєфу. Характерним є скорочений склад приміщень, а до недоліків цього прийому можна віднести значну протяжність комунікацій всередині будівлі і поза нею.

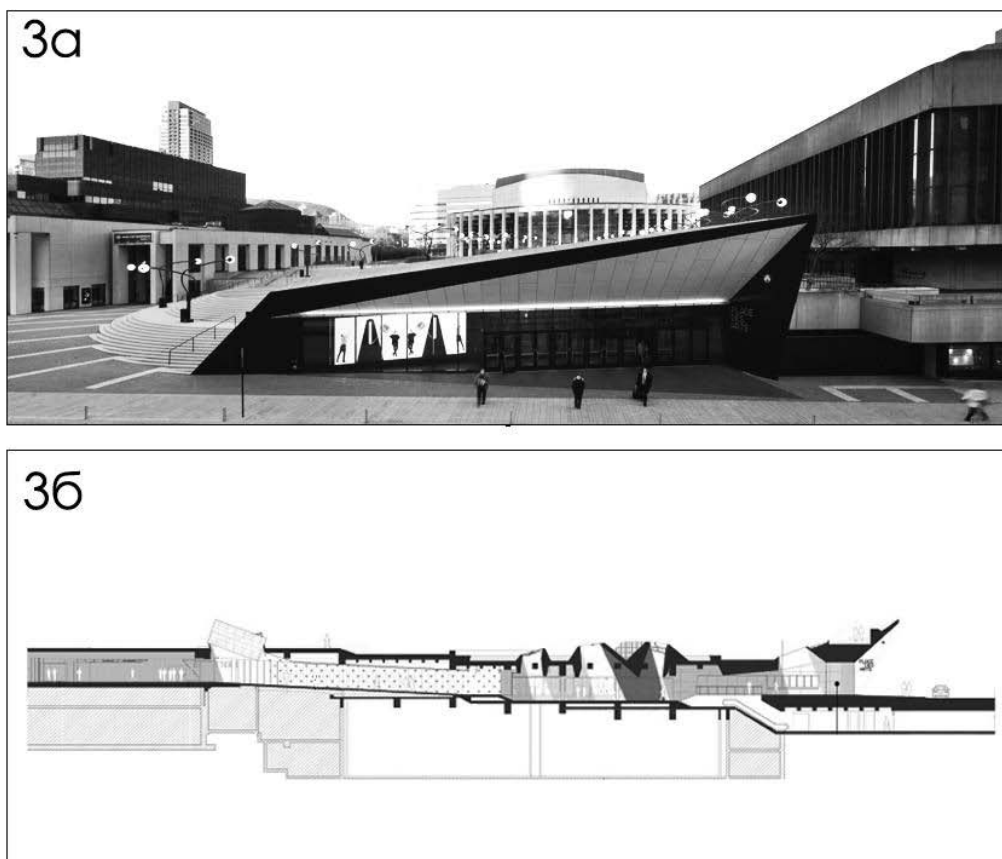
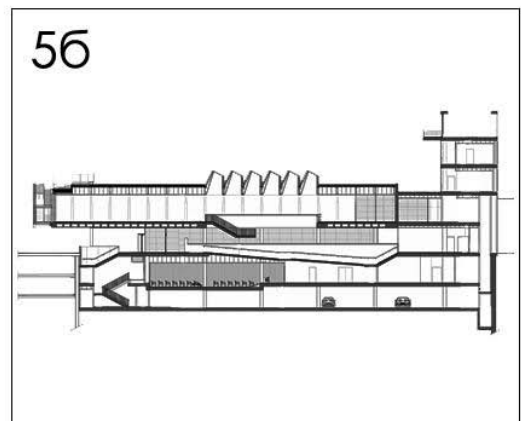
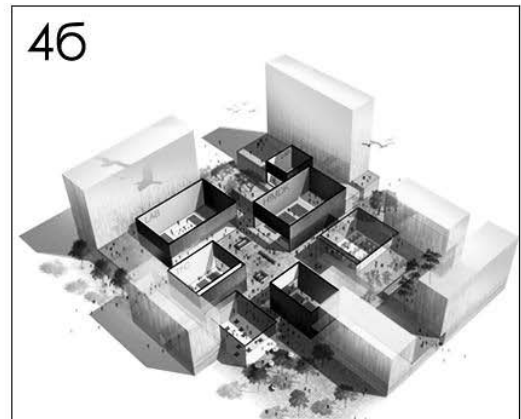

Рис. 3. Культурний центр Ж. Е.Напалма, Монреаль, Канада, 2011 р., арх. MSDL Architectes, а – загальний вигляд, б – розріз.

Блоково-сегментна композиція (рис. 4, 5) – часто застосовуваний прийом, характерний для середніх і крупних культурно-видовищних центрів, перевагами якого є можливість зручного функціонального зонування за комплексами приміщень, розташованих в окремих блоках, розширений склад приміщень, відносно автономне функціонування основних блоків центру, гнучкість планування і зручне влаштування інженерних комунікацій.

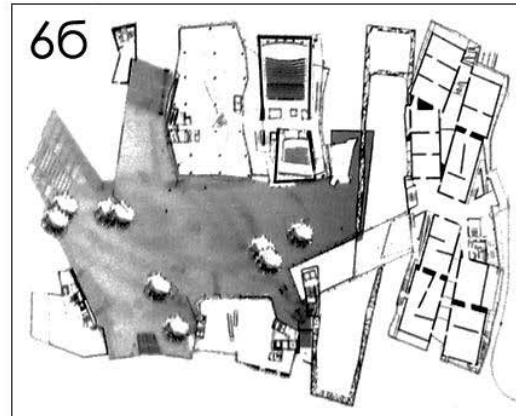
*Рис. 4. Культурний центр “Kulturcampus”, Франкфурт, Німеччина, 2012, арх. Adjaye Associates, а – загальний вигляд, б – функціональне зонування.
Рис. 5. Культурний центр “Casa de la Cultura”, Хірона, Іспанія, 2010 р., арх. Daniel Mòdol, а – загальний вигляд, б – розріз.*

Комбінована композиція (рис. 6, 7) – використання декількох прийомів, наприклад, блоково-сегментний і павільйонний, лінійний і центричний. Характерно для середніх, крупних і найкрупніших культурно-видовищних центрів, які розміщуються на периферії міста або за містом, займаючи великі ділянки землі. Перевагами є гнучкість планування, різне планування в окремих блоках, відповідно до різного функціонального призначення – і їх відповідне оригінальне об'ємно-просторове рішення.

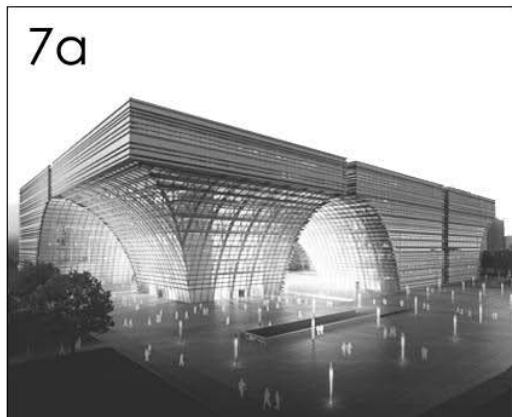
Павільйонна композиція (рис. 8) – характерно для крупних і найкрупніших БКЦ, розміщених за містом в зеленій зоні, на периферії міста. Особливістю є розширений склад приміщень. Перевагами є можливість створення ансамблю із включенням площ, ландшафту, і т.ін., гнучкість планування, можливість автономного функціонування будівель і проведення різних культурних заходів. Найбільш суттєвим недоліком є велика протяжність пішохідних зв'язків і інженерних комунікацій між будівлями.

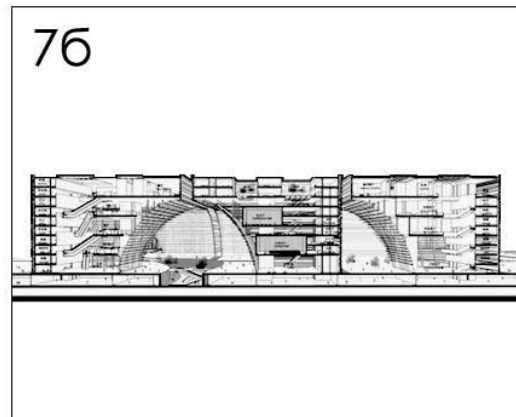
6a

6б

7a

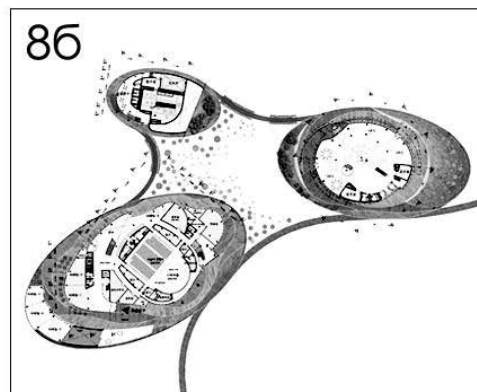
7б

Рис. 6 Сквер Федерації, Мельбурн, Австралія, 2002, арх. “Лаб Арх Архітектс”, а – загальний вигляд, б – план.

Рис. 7 Конкурсний проект – культурний центр в Чангжу, Китай, 2012, арх. GMP Architekten; а – загальний вигляд, б – розріз.

8a

8б

Рис. 8 Культурний центр «Плаваючі острови», Сеул, Південна Корея, 2011, арх. Naeyan Architecture + H Architecture, а – загальний вигляд, б – план.

Висновки. Сучасними тенденціями розвитку якості життя в світі являється його покращення, що значить і покращення якості культури – задоволення потреб культурного і духовного розвитку населення і особистості. [12]

Згідно сучасних маркетингових досліджень виявляється тенденція до зростання відвідування закладів культури, в тому числі туристами [13], що пояснює актуальність будівництва культурних і культурно-видовищних центрів в країнах Європи та Азії, а також влаштування численних конкурсів на проектування найкрупніших центрів (більше 100 000 кв.м) в містах, що розвиваються [15].

Аналізуючи зарубіжний досвід проектування сучасних культурно-видовищних центрів, можна виявити характерні особливості їх планувальної та композиційно-просторової організації, а також містобудівного розміщення:

- в зв'язку з тенденцією до глобалізації і укрупнення – проектування найкрупніших центрів – розміщення їх за містом, на периферії міста, на малоприсаєдбаних територіях (на водних просторах, в умовах складного рельєфу), що викликає включення до ансамблю площ, природного ландшафту, парків і т.ін.;
- основними функціональними елементами, що формують композиційно-просторове рішення є :
 - приміщення демонстраційного комплексу (зали для глядачів різноманітного призначення);
 - кінозали, планетарії, конференц-зали;
 - експозиційні приміщення – виставкові зали, галереї;
 - просвітницькі приміщення – бібліотеки, відеотеки, медіа теки, аудиторії, лінгафонні кабінети;
- Основними композиційними прийомами вирішення сучасних культурно-видовищних центрів є:
 - компактний (центричний);
 - лінійний;
 - блоково-сегментний;
 - комбінований;
 - павільйонний.

Список використаних джерел

1. Державна програма розвитку культури на період до 2007 року: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серп. 2003 р. № 1235 // www.rada.gov.ua.
2. Основи законодавства про культуру // www.rada.gov.ua.

3. Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури: Затв. Постановою Кабінету Міністрів від 28 черв 1997 р. № 675 // www.rada.gov.ua.
4. Закон України про культуру від 14 грудня 2012 року № 2778-VI
5. Закон України про театри та театральну справу від 31 травня 2005 року № 2605-IV.
6. Закон України про кінематографію від 13 січня 1998 року № 9/98-ВР.
7. Закон України про бібліотеки та бібліотечну справу від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР.
8. Закон України про музеї від 29 червня 1995 року № 249/95 ВР.
9. ДБН В.2.2-16-2005 Будівлі і споруди. Культурно-видовищні і дозвіллеві заклади.
10. Куцевич В.В. Реформування архітектурно-методологічної бази проектування об'єктів соціокультурного призначення в сучасних умовах України: автореф. Дис. Д-ра архітектури, КНУБіА. - К., 2004. - 34с.
11. «Відвідування театрів і кінотеатрів в Україні», дослідження компанії Research & Branding Group // <http://rb.com.ua>
12. Бутова Т.Г. Маркетинговые исследования культурного досуга. // <http://www.4p.com.ua>
13. Greg Richards. ATLAS Cultural tourism survey. Summary report 2007 – 2007- P.14// www.tram-research.com/atlas
14. Ван Циншен. Историко-культурный туризм и развитие туристических городов: Культура народов Причерноморья. - 2002. - N35. - С. 11-15.

Аннотация

В статье рассматриваются современное состояние культурной сферы в Украине, отечественные и зарубежные тенденции развития культурного отдыха и досуга, зарубежный опыт проектирования, определяются особенности их градостроительного, планировочного и объемно-пространственного формирования и очерчиваются основные направления их последующего развития.

Ключевые слова: культурно-зрелищные центры, архитектурная типология, объемно-пространственная организация, композиционные приемы, зрительный зал.

Annotation

The article is considering modern situation of cultural sphere in Ukraine, domestic and international trends in development of cultural activities, foreign design experience, characteristics of their urban planning, planning and three-dimensional form are determined and the main directions for their future development are outlined.

Keywords: cultural and entertainment centers, architectural typology, volumetric and spatial arrangement, compositional techniques, auditorium.